

"הספר 'בית רבי' נדפס בתרגום יידי מעשה ידי יהושע מזח. תרגום זה רחוק ממקורו עד כי כמעט ולא נותר מקום להשוואה בין השניים. אך מאחר והמחבר עיין בו והוסיף כמה הערות (כמפורש בראש הספר) ניתן לומר שהוא סמך ידו על התרגום (וגם כך יכולים אנו ללמוד על המגמה השלטת בתרגום מעברית ליידיש). ברם בסוף הכרך השני, בפרק י, נדפס סיפור שמקורו (כרשום שם) הוא מ'סיפורים נוראים'. יכולים אנו להיווכח בנקל בחופשיות שבה נוהג המתרגם, ובסיפור קצר זה: נשמת שם מוסר המעשה וההזדמנות שבה סופר הסיפור; נשמת הדו-שיח שבין הרבי לחסיד; במקור שלחו הרבי לליעפלא, ובתרגום היתה זו מטרת נסיעתו עוד קודם שבה לרבי; בתרגום נוסף שהרבי אמר לו שביקש בשמו של הרבי; במקור מסופר שהמשרת הער פתח לו את השער ובעה"ב נייער משנתו ולא הבחין באורח, ואילו בתרגום נאמר שבעה"ב עצמו נייער משנתו ושאלו מי הדופק ופתח לו. התרגום משמיט את תיאור התנהגותו של בעה"ב ואת כל פרטי סיפור השתדלותו עבור החסיד."

מי שיסמוך על התיאור הזה, עלול לקבל רושם מוטעה על טיבה של המהדורה האידית. אמנם טבעי הדבר כי מתרגם משפה לשפה לא יהיה צמוד לביטויים, או אף ירשה לעצמו להוסיף או להשמיט פרטים מסויימים, אך האם עד כדי כך יעזי לשנות את הסיפור? והאם ניתן ללמוד מכך שמחבר ה'ב'ר', שמסר הודעה כי עיין בחומר שנמסר לו, לא שם לב לשינויים האלו או שלא הקפיד עליהם?

הגייוני יותר, וכך נראה גם מן ההוספות

שבסיפורים הנוספים, ששינויים אלו אינם של המתרגם, אלא נעשו על-פי נוסח שונה של הסיפור שהיה בידי המחבר – ובנידון דידן, בן העיר ליעפלי, שאפשר שבה שמע את הנוסח השונה – והוא שהמציא למתרגם את הסיפור שביסודו נמצא ב'סיפורים נוראים', עם השינויים.

נעבור אפוא לסקירת הסיפורים הנוספים שבמהדורה האידית:

כותרת פרק מ' מכריזה (להלן בתרגום, וכן כל הכותרות שיובאו להלן): "כמה מעשיות נפלאות מהרב. נער בן ארבע-עשרה שנשאתו הרוח באוויר", כאשר תחילתה של הכותרת ("כמה מעשיות...") היא כללית לפרקים הבאים, ובפרק עצמו מובא הסיפור שסיפר אדה"ז אודות הנער בן ה-14 שניצל מהמרה. לא צויין היכן נדפס הסיפור הזה לראשונה, והוא מהספר ב'שבחי הרב'¹⁰⁹, בקיצורים והוספות שאינם משמעותיים לסיפור¹¹⁰.

כותרת פרק מא: "עצת הרב", וכאן בא סיפור על עצה שנתן אדה"ז לבעלה של וויטיל, בת הזקן ר' חיים מפטרבורג. גם כאן השינויים אינם כה משמעותיים¹¹¹, כשאך פרט אחד נותר בלתי מובן לקורא במהדורה האידית: מסופר כי הבעל היה מקורב ל'רבי ברוך' ולכן לא נשמע לעצת אדה"ז, שכן הלה לא הורה לו לעשות כן. אלא שבשלב זה אין הקורא יודע מיהו אותו 'רבי ברוך', שכן רק בהמשך המהדורה – בהוספה שבכרך השני¹¹² – הובא במהדורה זו עניין מחלוקתו של הרה"ק ר' ברוך ממעזיבז על אדה"ז.

כותרת פרק מב: "האבנט היקר, אלפיים רובל, שריפת הקרן עם הרווח, הזקן בעל המלון, הקב"ה מפרנס את כל הברואים בכלל ואת המאמינים בפרט". סיפור הנמצא

ב'סיפורים נוראים', אלא שכאן הוא בא בנוסח שונה שבו הוספות והשמטות משמעותיות. הסיפור ושינויי הנוסח מובאים כאן במסגרת.

כותרת פרק מג¹¹³: "שני חסידים עם שאלה אצל הרב. תשובת הרב – לאחד טוב ולשני לא טוב. דברי הרב מתקיימים". גם סיפור זה נמצא ב'סיפורים נוראים' – מיד אחר הסיפור הקודם – אלא שכאן באה הוספה מעניינת בסופו. הסיפור וההוספה מובאים כאן במסגרת.

כותרת פרק מד¹¹⁴: "שעון הרב והשעון השמימי". גם נוסח סיפור זה שונה מהנמצא ב'סיפורים נוראים' (וגם כאן, מיד אחר הסיפור הקודם). הסיפור ושינויי הנוסח מובאים כאן במסגרת.

כותרת פרק מה: "מעשה נפלא מהרב האדמו"ר עם ר' משה המדפיס מסלאוויטא". זהו סיפור ארוך, שעליו כותב במהדורה העברית (ע' 124): "בנו של הרב ר' פינחס [מקוריץ] הלא-הוא הרב ר' משה זלה"ה מסלאוויטא הייתה לו התקרבות יתירה עם רבינו [הזקן]. ושמענו שפעם-אחת היה הר"מ הנ"ל אצל רבינו ויש בזה סיפור נפלא ואין-כאן-מקומו". מדובר בסיפור אודות הרשיון שקיבל המדפיס מסלאוויטא בזכות ברכה שקיבל מאדה"ז, והוא נדפס לראשונה ב'סיפורים נוראים'¹¹⁵. כאן, במהדורה האידית, הובא הסיפור בנוסח שונה¹¹⁶ ובאריכות רבה.

על עוד עניינים וסיפורים שנוספו במהדורה האידית, מהם שבנוסחאות שונות ומהם שנדפסו בה לראשונה, על מהדורה נוספת שהלכה לאיבוד ועל מהדורת קה"ת – בהמשך הסקירה שתודפס ברצות ה' בגיליונות הבאים.

שהדפיסו את 'רשימת עניינים וסיפורים' לוקנו של כ"ק אדיש (תחת השם 'רשימות הרבי'), שהכניסו שיבוש שכה לתוך דבריו! (וכן ניקדו בדבריו במקומות נוספים: לבריסוב קראו "באריסאוו", לקונוטופ "קאנאטאפ", ועוד כהנה).

109. נדפס תרכ"ד, וראה לעיל בהערה 70 שממש נלקח לספר 'סדר הדורות החדש' שנדפס בתרכ"ה, ואי"כ בתולדות עמודי החב"ד' שנדפס בתרל"ו, ושנוסח שונה נדפס אח"כ ב'סיפורים נוראים', שמחבר מעיד כי שמעו בעצמו מפי אדה"ז. ועוד בהערה הנ"ל על סיפור **באוהו נושא** במשנת כ"ק אדמו"ר (מהור"י"צ) ני"ע.

110. אך בעוד ובמקור מסופר על נער שפיתוהו "שימיר דתו", ופשוט שהכונה לדת הנוצרית, הרי שבמהדורה האידית מסופר על "אמחמנדינשען גייטליכען [דת מוחמד, האסלאם]" – ובהוצאת קה"ת נוספה בשולי-הגליון (ע' 85) הערה המסבירה ששינוי זה עשה המלקט מחמת הצנזור הרוסי.

111. לדוגמה: במקור נכתב על אביה ר' חיים שיהיה נוטה לצד החסידים, ואילו בתרגום הוא נעשה "אגרויסער חסיד [חסיד גדול]".

112. בפרק יב (שבהמשך לחלק הרביעי). חסר בהוצאת קה"ת.

113. בהוצאת קה"ת (ע' 90), שהיא בצילום מאחד מדפוסים האמהות ולא מן המהדורה הראשונה, נסמן בטעות כפרק לג.

114. בהוצאת קה"ת (ע' 91) נסמן בטעות כפרק לד.

115. ובדומה לזה (בשינויים קלים) ברשימות הרה"ר ר' טוביה בעלקין – נדפסו בתשל"ד ב'שמעות וסיפורים'

חלק שני ע' 130-132 [במהדורת תשי"ז ע' 145-147] ובהקדמה ששמע זאת מר' דוד שפירא שהיה מנכ"ד ר"פ מקוריץ (כפר חב"ד) גל' 981 ע' 35).

116. נוסח שונה נמצא בסיפורי הרה"ר ר' ישעיה הלוי הורביץ, ששמעו מאביו הרה"ח אשר יחזקאל – נדפס בתשי"מ במגדל ע"ז ע' רמט-רנ.

הוספות למאמרי שבגל' 354 ("חייב אדם לומר בלשון רבו") לע' 81: העירני התי שלמה וולפא שביכפר חב"ד גל' 956 ע' 51 נדפס העתק ממכתב באגלית אל ראש עיריית נ"י. לינדסיי, והנוסח שבו (בתרגום, ההדגשה כאן): **"קודמי** המפורסם, רבי יוסף יצחק שניאורסאהן".

לחערה 6 שם, בה הובא שבהעתקה ממאמר הרה"ק ר' הלל מפאריטש הוזכר "אדמו"ר האמצעי" – העירני חכם אחד שדך גם בדרוש שלו מיום ב' דפסת תרכ"ד שנדפס בספר 'אמרי נועם', ויולנא תרל"ו, דף כ ע"ב: "ושמעתי מאדמו"ר האמצעי". ייתכן וזו לשונו של המניח ולא של ר' הלל, אך על-כל-פנים היה זה קודם הסתלקות הצ"צ, אלא אם נאמר ששונה לפני הדפסת הספר.

לע' 82: ב"פנת דבר" לסיפר המאמרים באתי לגני כרך א, תשל"ז, הנוסח הוא: "...אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר מהר"ש"ב ני"ע, אדמו"ר (מהור"י"צ)".